

Het is nooit te oud om van te leren

Delftse Archeologische Notitie 187

Nieuwbouw Reesloot 10, Pijnacker, gemeente Pijnacker-Nootdorp

Een archeologisch bureauonderzoek

Iris de Fuijk & Bas Penning

Archeologie
Delft

Nieuwbouw Reesloot 10, Pijnacker, gemeente Pijnacker-Nootdorp

Een archeologisch bureauonderzoek

Iris de Fuijk & Bas Penning

Opdrachtgever:	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Contactpersoon:	Dhr. N. Brouwers
Bevoegde overheid:	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Contactpersoon:	Mw. L. Bekkers
Beheer documentatie:	Provincie Zuid-Holland
Type onderzoek:	Bureauonderzoek
Periode van uitvoer:	December 2018 - januari 2019
Aanleiding:	Nieuwbouw
Locatie:	Reesloot 10
Coördinaten:	90209 / 449657
Zaakidentiteitsnr. Archis:	4661894100
Projectcode:	PN056
Projectleider:	B. Penning (MA)
Projectmedewerker:	I. de Fuijk (MA)
Status:	Definitieve versie 18 februari 2019
Autorisatie:	

B. Penning (MA)

ISSN: 1879-9590
© 2019 Archeologie Delft

Samenvatting

Aan de Reesloot 10 in Pijnacker wordt woningbouw gerealiseerd. Archeologie Delft heeft van de gemeente Pijnacker-Nootdorp de opdracht gekregen om een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren om inzicht te krijgen in de mogelijk aanwezige archeologische waarden in het plangebied.

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de meest noordelijke strook van het plangebied zich op de voet van een veenkade bevindt. In de rest van het plangebied, het zuidelijk deel, is het veen geheel afgegraven in vermoedelijk de 18^e en de eerste helft van de 19^e eeuw. In de meest noordelijke strook van het plangebied geldt geen verwachting meer voor archeologische resten uit de Nieuwe tijd. Uit het historisch kaartmateriaal is gebleken dat er op deze locatie geen bewoning of andere menselijke activiteit heeft plaatsgevonden. In het zuidelijk deel van het plangebied geldt geen archeologische verwachting meer voor het aantreffen van vindplaatsen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Vroege en Late Middeleeuwen. Eventuele resten uit deze periodes zijn verdwenen als gevolg van het afgraven van het veengebied. Ten slotte geldt in het hele plangebied een lage verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum op basis van de geologische ondergrond in het plangebied.

Op basis van de archeologische verwachting wordt geadviseerd om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. De uiteindelijke beslissing over eventueel vervolgonderzoek ligt bij het bevoegd gezag, in deze de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Inhoudsopgave

2	Samenvatting
4	1 Inleiding
	1.1 Aanleiding
	1.2 Plangebied
	1.3 Beleid gemeente Pijnacker-Nootdorp ten aanzien van archeologie
	1.4 Bestemmingsplan
6	2 Bureauonderzoek
	2.1 Methoden en richtlijnen
	2.2 Resultaten
11	3 Archeologische verwachting en vervolgonderzoek
12	Bibliografie
12	Overzicht van afbeeldingen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Aan de Reesloot 10 in Pijnacker wordt woningbouw gerealiseerd. Archeologie Delft heeft van de gemeente Pijnacker-Nootdorp de opdracht gekregen om een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren om inzicht te krijgen in de mogelijk aanwezige archeologische waarden in het plangebied.

1.2 Plangebied en voorgenomen ontwikkeling

Het plangebied bevindt zich aan de Reesloot 10 in Pijnacker (afbeelding 1). Het plangebied is circa 3.150 m² groot en het centrumcoördinaat is 90209 / 449657. Het terrein is in gebruik als kas met woning en tuin. Aan de noordgrens ligt de Katwijkerlaan aan de westgrens de Ambachtsweg en aan de zuidgrens de Reesloot. Aan de oostkant ligt grasland. Het maaiveld ligt op circa 4,5 m –NAP.¹

Het plangebied wordt opgesplitst in drie kavels waarop vrijstaande woningen worden gebouwd. Hoe deze woningen er uit komen te zien en welke bodemverstoringen er met de nieuwbouw gepaard gaan, is nog niet bekend.

1.3 Beleid gemeente Pijnacker-Nootdorp ten aanzien van archeologie

In 2010 heeft de gemeente Pijnacker-Nootdorp de archeologische beleidskaart met toelichting vastgesteld.² Door middel van het vaststellen van de kaart maakt de gemeente gebruik van de wettelijke mogelijkheid om onderbouwd af te wijken van de vrijstellingsnorm voor bodemingrepen van 100 m². De beleidskaart is reeds in een groot aantal bestemmingsplannen opgenomen en zal ook in nieuwe bestemmingsplannen worden opgenomen.

Om de omgang met eventueel aanwezige archeologische waarden goed, maar

¹ www.ahn.maps.arcgis.com, geraadpleegd op 16-01-2019.

² Kerkhof 2010.

Afbeelding 1: het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto (bron pdok.nl).

ook zinvol te laten verlopen, wordt in de gemeente Pijnacker-Nootdorp alleen archeologisch (voor)onderzoek vereist wanneer de aard van de bodemingrepen dusdanig is dat er daadwerkelijk schade aan het bodemarchief kan optreden. De verschillende beleidszones vereisen dan ook elk een eigen benadering voor wat betreft de vrijstelling van archeologisch onderzoek voor bodemverstoringen tot een bepaalde diepte en omvang.

Volgens de beleidskaart ligt het plangebied in drie zones met een verschillende archeologische verwachtingen (afbeelding 2). Aan de noordkant ligt een strook met een hoge archeologische verwachting. De vrijstellingsgrens die gehanteerd wordt voor deze zone is maximaal 100 m² met een ontgravingsdiepte van maximaal 30 cm onder het maaiveld. Deze zone heeft een oppervlakte van circa 750 m². Aan de zuidkant ligt een zone met een middelhoge archeologische verwachting. De vrijstellingsgrens die gehanteerd wordt voor deze zone is maximaal 200 m² met een ontgravingsdiepte van maximaal 1 m onder het maaiveld. Deze zone heeft een oppervlakte van circa 580 m². Tussen deze zones ligt een strook van circa 1820 m² waar geen archeologische verwachting geldt. Archeologisch onderzoek is hier niet nodig, maar eventuele toevalsvondsten moeten wel gemeld worden (zie hoofdstuk 3).

1.4 Bestemmingsplan

Op het plangebied is het bestemmingsplan 'Boezem Oost' van toepassing.³ Op de plankaart is ter hoogte van het plangebied geen sprake van een dubbelbestemming met betrekking tot archeologische waarden. Bij het opstellen van het bestemmingsplan is de archeologische verwachting uit de beleidskaart niet overgenomen. Aangezien de gemeente Pijnacker-Nootdorp de wens heeft om goed om te gaan met de mogelijke archeologische resten in de bodem, heeft zij besloten om op basis van de beleidskaart toch een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren.

³ Gemeente Pijnacker-Nootdorp (vastgesteld 29 september 2016), geraadpleegd via www.ruimtelijkeplannen.nl op 19-12-2018.

Afbeelding 2: het plangebied geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden en richtlijnen

Het doel van dit bureauonderzoek is het verzamelen van alle bekende gegevens met betrekking tot de verstoringen, geologie, historische-geografie en archeologie in de omgeving van het plangebied. Aan de hand van deze gegevens kan een archeologische verwachting worden opgesteld.

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de informatie uit het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN), de geologische kaart Westland-Delfland⁴ en overige bronnen.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd volgens de eisen zoals deze zijn opgesteld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.1, van de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>).

2.2 Resultaten

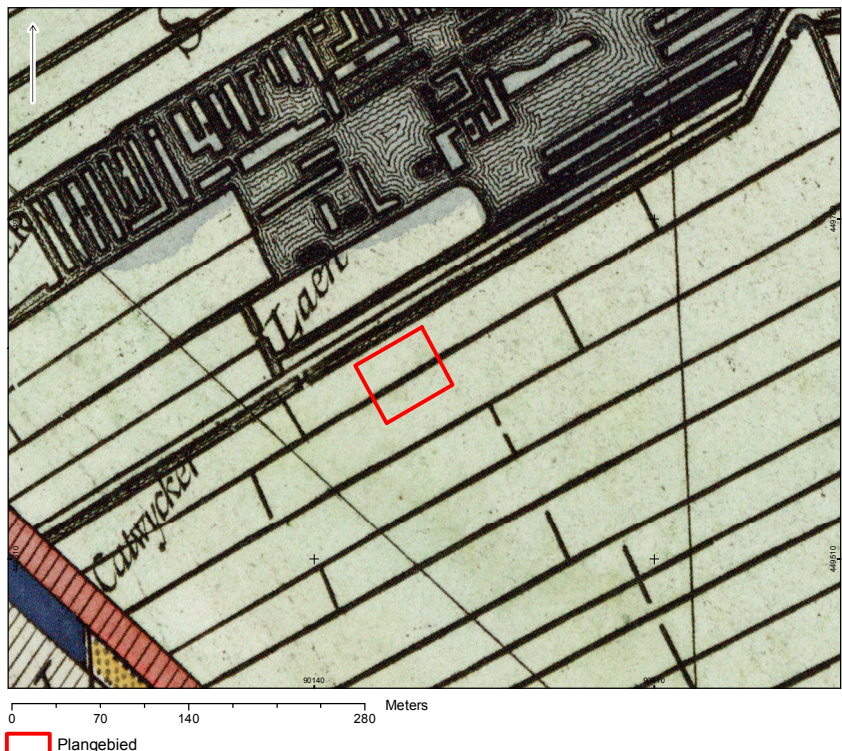
Historisch grondgebruik en bekende verstoringen

Het bestuderen van het historisch grondgebruik van het plangebied kan informatie verschaffen over eventuele archeologische vindplaatsen. Uit de bestudering van oud kaartmateriaal kan blijken of het plangebied in het verleden bebouwd is en of er bijvoorbeeld (water)wegen in het plangebied aanwezig zijn geweest. Ook kunnen ontgravingen en ophogingen door middel van oude kaarten soms in beeld worden gebracht.

Op de oudste gedetailleerde kaart van het plangebied, de kaart van Kruikius uit 1712, is te zien dat het plangebied in de Pijnackerse Polder ligt, ter hoogte van onbebouwde grasland en ten zuiden van 'de Catwijcker Laen' (afbeelding 3).⁵ Op de minuutkaart uit 1811-1932 (afbeelding 4) is te zien dat het noordelijk deel van het

⁴ Vos et al. 2017.

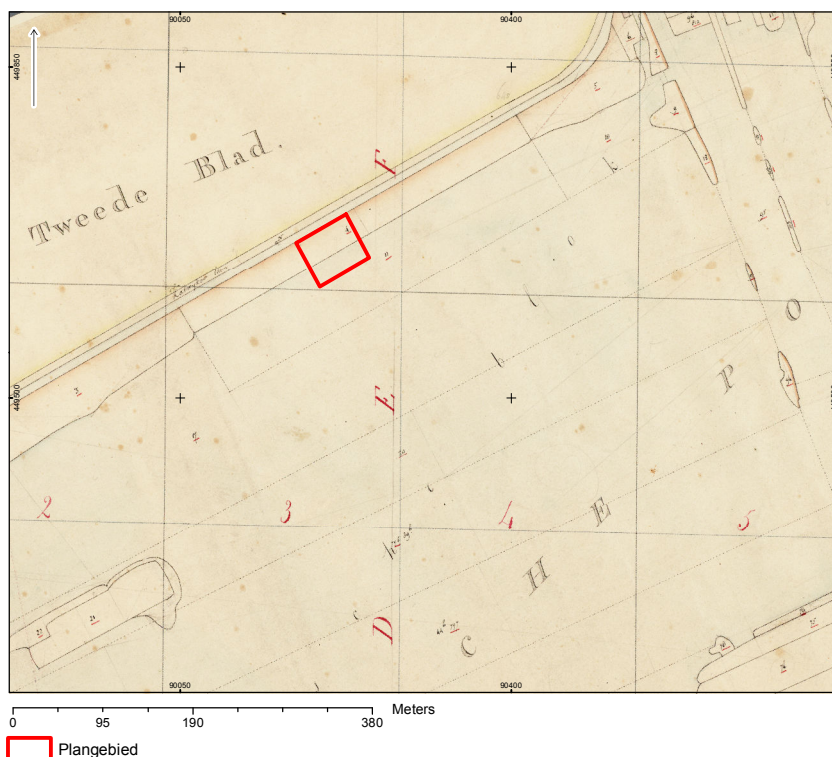
⁵ Kruikius & Kruikius 1712. Vanaf circa 1789 werd het deel van de polder waar het plangebied zich in bevindt Oude of Hooge Polder van Pijnacker genoemd.

Afbeelding 3: het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.

Afbeelding 4: het plangebied geprojecteerd op de Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Pijnacker, Zuid Holland, sectie B, blad 01 (MIN08164B01) (bron: Beeldbank Cultureel Erfgoed).

plangebied op een veenkade ligt en het zuidelijk deel in een veenplas.⁶ De veenplas en de kade zijn ontstaan door het afgraven van veen voor brandstof (turf). Het is mogelijk dat de veenkade verder is opgehoogd en dat de kade een waterkerende functie heeft gehad. In de tweede helft van de 19^e eeuw is de uitgeveende plas drooggemalen. Vanaf 1861 ligt het plangebied in de droogmakerij de Oude of Hoge polder van Pijnacker.⁷ In de daaropvolgende decennia is het plangebied onbebouwd en vermoedelijk gebruikt als grasland. Vanaf 1958 staat er bebouwing in het plangebied.

Binnen het plangebied liggen riolering en diverse kabels en leidingen. Met de aanleg hiervan zal de bodem deels verstoord zijn, maar de exacte mate van verstoring is niet duidelijk. De huidige stand van het waterpeil en de milieutechnische condities van het plangebied zijn niet bekend.

Geologie

In het verleden bestond er vaak een nauwe relatie tussen de locatie van nederzettingen en de bodemgesteldheid. Deze relatie werd vaak sterker naarmate de natuur meer beperkingen voor het permanent vestigen van de mens oplegde. Zo was in West-Nederland de aanwezigheid van een droge ondergrond één van de belangrijkste vestigingsfactoren in een gebied dat regelmatig door binnendringend zeewater werd bedreigd. De archeologische verwachting van het plangebied wordt dan ook in hoge mate bepaald door de geologische ondergrond.

Volgens de geologische kaart van het Westland en Delfland bestaat de top van de natuurlijke bodem binnen het plangebied uit het Laagcomplex van Delfland (afbeelding 5).⁸ Hierbij liggen de zandige afzettingen van het Laagcomplex van Delfland of de Laag van Rijswijk dieper dan 5 m –NAP. Volgens de geologische kaart bevindt het plangebied zich net buiten een veenkade. Op basis van het Actuele Hoogtebestand Nederland (AHN) (afbeelding 6) en historisch kaartmateriaal (afbeelding 4) kan echter vastgesteld worden dat de meest noordelijke rand van het plangebied (circa 5 m breed) zich zeer waarschijnlijk ter hoogte van de voet van de veenkade bevindt.

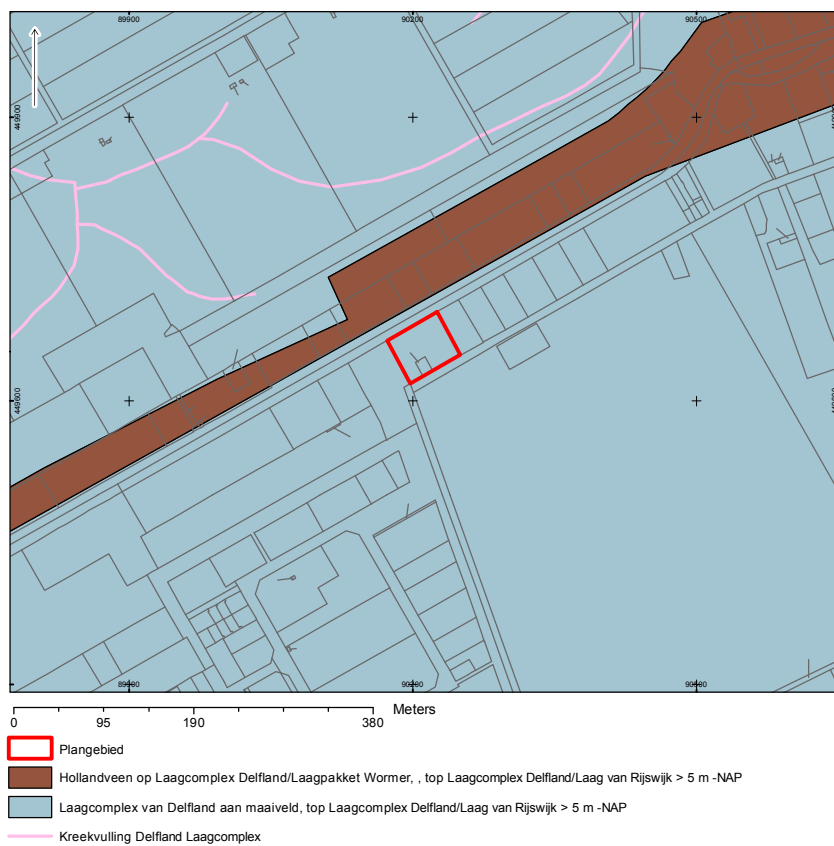
De afzettingen van het Laagcomplex van Delfland zijn vanaf ongeveer 4500 v. Chr. afgezet in een periode waarin het plangebied onder sterke invloed van de zee was. Het landschap rondom het plangebied bestond uit een dynamisch waddenge-

⁶ <http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>, geraadpleegd op 16-01-2019.

⁷ <http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnummer=01768+b>, geraadpleegd op 16-01-2019.

⁸ Het laagcomplex van Delfland komt overeen met Calais II t/m IV, zie Vos et al. 2017, tabel 11.

Afbeelding 5: de geologische ondergrond van het plangebied (naar Vos et al. 2017).

Afbeelding 6: het plangebied geprojecteerd op de AHN kaart. De donkergroene delen liggen het hoogst

bied dat doorsneden werd door getijdengeulen. Tijdens de overstromingen werden dikke lagen zandige en kleiige sedimenten afgezet van de Laag van Wormer. Als de zee zich (tijdelijk) weer terugtrok en daarmee ook de afwatering stagneerde, trad vernatting en veengroei op in het waddengebied. Vanaf 4500 v. Chr. bouwde de kustlijn zich geleidelijk uit in westelijke richting, waardoor reeksen strandwallen ontstonden (Laag van Rijswijk). Door opstuiving van zand ontstonden op de Laag van Rijswijk lage duintjes (Laag van Ypenburg). In deze periode waren de hoger gelegen geulafzettingen, getij-vlakten en duinen aan de kust geschikt voor bewoning. Deze duintjes zijn waarschijnlijk niet in het plangebied aanwezig. Het plangebied bevindt zich op de lager gelegen delen van het waddengebied in deze periode. Deze natte omstandigheden waren minder geschikt voor bewoning.

Rond 3200 v. Chr. hadden zich permanente strandwallen aan de kust gevormd. De invloed van de zee nam af en ook de afwatering. Als gevolg trad er in het achterland vernatting op en begon het Hollandveen te groeien. Tot circa 300 voor Chr. vormde zich een uitgestrekt veengebied in het plangebied.

Vanaf het begin van de 3^e eeuw na Chr. en de Vroege Middeleeuwen nam de vernatting en veengroei in het plangebied wederom toe en daarmee werd deze plek ook minder gunstig om te wonen. Deze vernatting heeft onder andere te maken met een verslechtering van de ontwatering. Daarbij speelde de verplaatsing van het zeegat richting de huidige Maasmond een grote rol.⁹ Deze situatie veranderde vanaf de Late Middeleeuwen (circa 1050 na Chr.) toen veengebieden ontgonnen werden. Huizen werden gebouwd op opgeworpen hogere gronden (terpen en kades) nabij watervoerende geulen. Het veen dat aan het oppervlak lag werd op grote schaal afgegraven en verdween grotendeels. Het water dat achterbleef in de voormalige veengebieden werd weggemalen, waardoor de droogmakerijen ontstonden. Hierdoor kwamen de afzettingen van het Laagcomplex van Delfland weer aan het oppervlak te liggen in het grootste deel van het plangebied. Dankzij de veenontginningen zullen eventuele archeologische resten vanaf de IJzertijd tot aan de Late Middeleeuwen uit het Laagpakket van Walcheren van het Laagcomplex van Westland niet meer aanwezig zijn.

Archeologisch onderzoek rond het plangebied

In de omgeving van het plangebied zijn een aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd. In deze paragraaf volgt een beschrijving van onderzoeken die zijn uitgevoerd rondom het plangebied binnen een straal van 500 m (afbeelding 7).

Ten zuiden van het plangebied heeft een verkennend booronderzoek plaatsgevonden langs het tracé van de N470 (1).¹⁰ Uit dit booronderzoek is gebleken dat er geen aanwijzingen zijn voor archeologische vindplaatsen. Ook is gebleken dat de top van de hier aanwezige Gantel Laag, waar vindplaatsen werden verwacht, verstoord is.

Ten noorden van het plangebied heeft een verkennend booronderzoek plaatsgevonden in het plangebied De Balij (2).¹¹ Hierbij is een oost-west georiënteerde getijdegeul aangetroffen van het Laagcomplex van Delfland (Calais III) op 0,40-1,75 m -mv. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen die kunnen duiden op een archeologische vindplaats.

⁹ Vos et al. 2011, 39.

¹⁰ De Fuijk & Bakx 2018.

¹¹ Van Rooij & Van der Zee 2009.

Afbeelding 7: onderzoeken rondom het plangebied.

3 Archeologische verwachting en advies vervolgonderzoek

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de meest noordelijke strook van het plangebied zich op de voet van een veenkade bevindt. In de rest van het plangebied, het zuidelijk deel, is het veen geheel afgegraven in vermoedelijk de 18^e en de eerste helft van de 19^e eeuw. In dit deel van het plangebied ligt het Laagcomplex van Delfland aan het maaiveld. In de meest noordelijke strook van het plangebied, ter hoogte van de veenkade, geldt geen verwachting meer voor archeologische resten uit de Nieuwe tijd. Uit het historisch kaartmateriaal is gebleken dat er op deze locatie geen bewoning of andere menselijke activiteit heeft plaatsgevonden. In het zuidelijk deel van het plangebied geldt geen archeologische verwachting meer voor het aantreffen van vindplaatsen uit de IJzertijd, de Romeinse tijd en de Vroege en Late Middeleeuwen. Eventuele resten uit deze periodes zijn verdwenen als gevolg van het afgraven van het veengebied. Ten slotte geldt in het hele plangebied een lage verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum. Het plangebied bevindt zich op de lager gelegen delen van het waddengebied van het Laagcomplex van Delfland, die minder geschikt waren voor bewoning.

Op basis van de archeologische verwachting wordt geadviseerd om geen archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren. De uiteindelijke beslissing over eventueel vervolgonderzoek ligt bij het bevoegd gezag, in deze de gemeente Pijnacker-Nootdorp. Mocht tijdens de geplande werkzaamheden blijken dat binnen het plangebied toch archeologische waarden aanwezig zijn, dan dienen deze in het kader van de Erfgoedwet (paragraaf 5.4) te worden gemeld bij de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. In de praktijk komt dit erop neer dat archeologische toevalsvondsten worden gemeld bij de bevoegde overheid, in deze de adviseur Archeologie van de gemeente Pijnacker-Nootdorp, mevrouw L. Bekkers (06-20526028 of lbekkers@delft.nl).

Deze algemene meldingsplicht is altijd van toepassing en dus ook in gebieden die bij voorbaat zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek en gebieden die na archeologisch (voor)onderzoek zijn vrijgegeven voor ontwikkeling. Het is mogelijk dat na melding blijkt dat het om een vondst gaat waarvoor het bevoegd gezag nader onderzoek vereist.

Literatuur

Gebruikte afkortingen

ADC	<i>Archeologisch Diensten Centrum</i>
DAN	<i>Delftse Archeologische Notities</i>
DAR	<i>Delftse Archeologische Rapporten</i>

Fuijk, I., de & J.P. Bakx, 2018: Oostelijke Randweg N470, gemeente Pijnacker-Nootdorp. Een verkennend booronderzoek, *DAN* 173.

Kerkhof, M., 2010: Pijnacker-Nootdorp. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, *DAR* 96.

Kruikius, N. & J. Kruikius, 1712: *'t Hooge heemraedschap van Delflant, gemeten en in kaarte gebracht door Nicol. en Jac. Kruikius. Schaal 1:10.000*, Alphen aan den Rijn.

Rooij, van, J.A.G. & R.M. van der Zee, 2009: De Baleij te Nootdorp (gemeente Pijnacker-Nootdorp). Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van ene verkennend en karterend booronderzoek, *ADC-Rapport* 1630.

Vos, P.C., M. IJsselstijn, S. Jongma & S. de Vries, 2017: Het ontstaan van Westland-Delfland, gebaseerd op paleolandschappelijke onderzoek en getijsysteemkennis. Toelichting op de regionale paleolandschappelijke kartering, uitgevoerd in het kader van het uitbrengen van de Atlas van het Westland, *DAR* 130.

Overige geraadpleegde bronnen

www.ruimtelijkeplannen.nl, 16-01-2019.

www.pdok.nl, 16-01-2019.

www.topotijdreis.nl, 16-01-2019.

www.ahn.maps.arcgis.com, 16-01-2019.

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnummer=01768+b>, 16-01-2019.

<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/>, 16-01-2019.

Overzicht van afbeeldingen

Afbeelding 1 [blz.4]

Het plangebied geprojecteerd op een luchtfoto (bron pdok.nl).

Afbeelding 2 [blz.5]

Het plangebied geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Afbeelding 3 [blz.6]

Het plangebied geprojecteerd op de kaart van Kruikius uit 1712.

Afbeelding 4 [blz.7]

Het plangebied geprojecteerd op de Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Pijnacker, Zuid Holland, sectie B, blad 01 (MIN08164B01) (bron: Beeldbank Cultureel Erfgoed)

Afbeelding 5 [blz. 8]

De geologische ondergrond van het plangebied (naar Vos et al. 2017).

Afbeelding 6 [blz. 8]

Het plangebied geprojecteerd op de AHN kaart. De donkergroene delen liggen het hoogst.

Afbeelding 7 [blz. 10]

Onderzoeken rondom het plangebied.